

DE WARE ZIN HEEFT
NIEMAND NOG VERSTAAN

Kwatrijnen van Omar Khayyâm
en andere Perzische dichters

*In het Perzisch met een Nederlandse vertaling,
toelichtingen en een nawoord door
J. T. P. de Bruijn*

UITGEVERIJ BULAAQ
AMSTERDAM

1e druk 2009
2e druk 2012
3e druk 2015
4e druk 2017
5e druk 2021 (paperback)

De omslagillustratie is het portret van een derwisj door Rezâ 'Abbâsi, voltooid op 5 Rabi' al-âkher 1034 (januari 1625).
Gouache op papier, 12,5 x 18,3 cm, in de Dauphincollectie te Genève.

© 2009 copyright samenstelling, vertaling, aantekeningen en
nawoord J.T.P. de Bruijn
omslagontwerp en typografie Marjo Starink, Amsterdam
tekstcorrectie Henk Pel, Zeist
zetwerk Teus de Jong[†], Nij Beets

ISBN 978 90 5460 185 2 | NUR 300, 306

In België verspreid door EPO | www.epo.be

Uitgeverij Bulaaq | www.bulaaq.nl

INHOUD

Kwatrijnen van Omar Khayyâm (1-68)	7
Kwatrijnen van andere dichters (69-100)	77
Toelichtingen	110
Nawoord	115
Geciteerde literatuur	155
Bronnen kwatrijnen Omar Khayyâm (1-68)	157
Bronnen andere kwatrijnen (69-100)	159

Kwatrijnen van Omar Khayyâm

I در دایره ای کامدن ورفتن ماست
او را نه بدایت نه نهایت پیدا است
کس می نزند دمی درین عالم راست
کاین آمدن از کجا ورفتن به کجاست

2 دارنده چو ترکیب طبایع آراست
باز از چه قبل فکندش اندر کم وکاست
گر زشت آمد پس این صور عیب کراست
ور خوب آمد خرابی از بهر چراست

De rondgang van ons komen en ons gaan
daar vind je geen begin, geen einde aan.

De ware zin heeft niemand nog verstaan:
vanwaar dit komen en waarheen dit gaan?

De Schepper heeft het samenstel gesmeed
en daarna in zijn delen weer ontleed.

Was het niet goed? Waarom heeft Hij gebroken
de vormen door Zijn eigen hand gekneed?

3 اجزای پیاله ای که در هم پیوست
بشکستن آن روا نمی دارد مست
چندین سر و پای نازنین از سر دست
بر مهر که پیوست و به نام که شکست

4 تا راه قلندری نپویی نشود
رخساره به خون دل نشویی نشود
سودا چه پزی تا که چو دلسوختگان
آزاد به ترک خود نگوئی نشود

De beker vormde een hecht gevoegd geheel
dat zelfs gespaard bleef bij een woest krakeel.
Wie kneedde liefdevol die ranke leden,
wie liet er in zijn woede niets van heel?

Volg je de weg van de qalandar niet, je komt er niet,
was je 't gezicht niet met je hartenbloed, je komt er niet.
Wat maakt je toch zo somber? Verzaak je niet
vrijwillig wie je bent, je komt er niet.

5 یک روز زبند عالم آزاد نیم
یک دم زدن از وجود خود شاد نیم
شاگردی روزگار کردم بسیار
در کار جهان هنوز استاد نیم

6 هرگز دل من ز علم محروم نشد
کم ماند ز اسرار که مفهوم نشد
با این همه چون بنگرم از روی خرد
عمر بگذشت و هیچ معلوم نشد

De wereld laat mij nog geen dag begaan;
nooit adem ik vrijuit in dit bestaan.
Uit al de lessen bij het lot genomen
heb ik geen wereldwijsheid opgedaan.

Mijn hart verlangde levenslang te weten,
weinig geheimen liet ik ongeweten.
Nu ik het bij mijn levenseinde overweeg
besef ik dat ik nooit iets heb geweten.

7 دشمن به غلط گفت که من فلسفیم
ایزد داند که آنچه او گفت نیم
لیکن چون در این غم آشیان آمده ام
آخر کم از آنکه من بدانم که کیم

8 ماییم که اصل شادی وکان غمیم
سر مایه دادیم ونهاد ستمیم
پستیم وبلندیم وکمالیم وکمیم
آیینۀ زنگ خورده وجام جمیم

Je schimpt: een filosoof ben je! Dat is niet terecht.

God weet wel dat ik niet ben wat jij zegt.

Maar ik heb geen idee hoe men wat ik echt ben
in deze uithoek vol verdriet aan iemand uitlegt.

Wij zijn de bron van blijdschap en van droefheid,
de oorzaak van het recht, maar ook van wreedheid.

Wij zijn verheven, en een toonbeeld van gemeenheid,
verweerde spiegel, en de beker van de wijsheid.

9 ترکیب طبایع چو به کام تو دمی است
رو شاد بزی اگر چه بر تو ستمی است
با اهل خرد باش که اصل تن تو
گردی ونسیمی و شرار ونمی است

10 خوش باش که پخته اند سودای تو دی
فارغ شده اند از تمنای تو دی
قصه چه کنم که بی تقاضای تو دی
دادند قرار کار فردای تو دی

Acht je het aards bestel zoals het zijn moet,
leef zorgeloos, welk kwaad het je ook aandoet.
Leer van de wijzen wat je lichaam werkelijk is:
een handvol stof en verder wind, vuur, bloed.

Geen zorg! Men wist al wat je dwars zat gisteren,
maar niemand gaf iets om wat jij verlangde, gisteren.
Weet je, ze hebben, of je het wilde of niet, gisteren,
beslist over je toekomst, gisteren.

II از دی که گذشت هیچ از او یاد مکن
فردا که نیامده است فریاد مکن
بر نامده و گذشته بنیاد مکن
حالی خوش باش و عمر بر باد مکن

12 پیش از من و تو لیل و نهارى بوده است
گردنده فلک نیز به کارى بوده است
هر جا که قدم نهی تو بر روی زمین
آن مردمک چشم نگارى بوده است

Morgen is er nog niet, daar kun je niets van weten,
gisteren is voorbij, moet je vergeten.

Nog niet, voorbij, hoe het mag heten,
je moet het leven, nu, er niet aan meten.

Dagen en nachten zijn er altijd al geweest,
het hemelrad al zo lang in gang geweest.

De hele aarde, waar je je voet ook zet,
is grondstof voor een stralend oog geweest.

13 هر ذره که در خاک زمینی بوده است
پیش از من و تو تاج و نگینی بوده است
گرد رخ نازنین به آزرم فشان
کان هم رخ خوب نازنینی بوده است

14 هر راز که اندر دل دانا باشد
باید که نهفته تر ز عنقا باشد
کاندر صدف از نهفتگی گردد در
آن قطره که راز دل دریا باشد

Elk stofje dat de aarde ooit heeft belast,
zat eerder aan kroon of vorstenring vast.
Stof op een lief gezicht, veeg dat voorzichtig af:
die schoonheid heeft vroeger het oog verrast.

Ieder geheim dat in een wijs hart ligt besloten
is verder dan de vogel Anqâ weggesloten.
In dichte schelpen worden parels gevormd
uit druppels door de zee in het hart gesloten.

15 هم دانهٔ امید به خرمن ماند
هم باغ و سرای بی تو و من ماند
سیم و زر خویش از درمی تا به جوی
با دوست بخور گرنه به دشمن ماند

16 بر شاخ امید اگر بری یافتمی
هر رشته خویش را سری یافتمی
تا چند ز تنگنای زندان وجود
ای کاش سوی عدم دری یافتمی

Van elke oogst zal wel een korrel overblijven;
zo zullen huis en tuin na ons hier achterblijven.
Verbras je goud en zilvergeld met vrienden,
want anders zal het aan je vijand blijven.

Mocht ooit de boom van hoop vruchten gaan dragen,
ik vond een einde aan de kluwen van mijn vragen.
De cel van mijn bestaan wordt te benauwd. Hoelang?
Wanneer toch daagt het einde van mijn dagen?

17 یک جرعه می کهن زملکی نو به
وز هر چه نه می طریق بیرون شو به
درد است به از تخت فریدون صد بار
خشت سر خم ز تاج کیخسرو به

18 در دهر چو آواز گل تازه دهند
فرمای بتا که می به اندازه دهند
از حور و قصور وز بهشت و دوزخ
فارغ بنشین که آن هر آوازه دهند

Liever een oude wijn dan een nieuw koninkrijk;
een nuchter leven is iets wat ik graag ontwijk.
Chosrow en Faridun gun ik hun kroon en troon;
ik ben met droesem en een open vat al rijk.

Nu overal de tuin vol rozen staat
past het dat ook bij ons de wijn rondgaat.
Denk even niet aan huri's, paradijs of hel:
daarover wordt al veel te veel gepraat.

19 گیرم که به اسرار معما نرسی
در شیوهٔ عاقلان همانا نرسی
از سبزه و می خیز بهشتی بر ساز
کآنجا به بهشت یا رسی یا نرسی

20 من می نه زبهر تنگدستی نخورم
یا از غم رسوایی و مستی نخورم
من می ز برای خوشدلی می خوردم
اکنون که تو در دلم نشستی نخورم

Achter het raadsel zul je, denk ik, toch niet komen,
je zult wel nooit bij hen die alles weten komen.
Scheep hier in het groen met wijn een paradijs;
wie zegt dat je ooit in het Paradijs zult komen?

Is het omdat ik platzak ben dat ik niet drink,
uit angst dat ze mij zatlap noemen dat ik niet drink?
Nee, ik dronk altijd om het hart wat op te beuren.
Dat jij nu in mijn hart bent, dat maakt dat ik niet drink.

21 گر کار فلک به عدل سنجیده بدی
احوال فلک جمله پسندیده بدی
ور عدل بدی به کارها در گردون
کی خاطر اهل فضل رنجیده بدی

22 هر یک چندی یکی بر آید که منم
با نعمت و با سیم وزر آید که منم
چون کارک او نظام گیرد روزی
ناگه اجل از کمین در آید که منم

Zou wat de hemelen doen weloverwogen zijn,
met hoe het loopt zou men tevreden, allerwegen, zijn.
Was er maar ergens in het heelal rechtvaardigheid,
voor goede mensen zou er niets te klagen zijn.

Steeds weer staat iemand op die zegt: ik ben er!
Bogend op welstand, goud en zilver zegt: ik ben er!
Maar op een dag, als alles gaat zoals hij wil,
springt plots de Dood naar voren met: ik ben er!